

DLA doktori értekezés tézisei

Tatai Nóra

Rahmanyinov románcai az ajánlások tükrében

Témavezető: Rajk Judit, DLA

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28-as számú művészet- és művelődéstörténeti
tudományok besorolású doktori iskola

Budapest
2021

I. A kutatás előzményei

Rahmanyinov életművében kiemelkedő szerepet töltött be a vokális zene, noha őt magát a zenetörténet elsősorban mint zongoravirtuózt, valamint szimfonikus zenekarra és zongorára komponált művek szerzőjét jegyzi. Családból hozott, legelső zenei élményei közé tartozott az orosz románc, de zeneszerzői karrierje is a vizsgadarabjául komponált operájával indult, melynek bemutatását maga Csajkovszkij szervezte meg. Később, már operakarmesterként, nemcsak megismerte a zenés színház világát, hanem a kor leghíresebb énekeseivel is szoros barátságot kötött. Ezek a barátságok meghatározták vokális műveit, románcainak többségét előadóművészeknek ajánlotta. Maga az ajánlás Rahmanyinov művészetének szinte elengedhetetlen velejárója, különösen a vokális anyagokban. Értekezéseimben az ajánlásokon, az ajánlott személyekhez fűződő kapcsolatán keresztül vizsgálom Rahmanyinov románcait.

II. Források

A Rahmanyinov-kutatás lényegében két nyelven, oroszul és angolul érhető el, hiszen a szerző életét e két nyelvi környezetben, Oroszországban és az Egyesült Államokban töltötte. Az angol forrásokban leggyakrabban felhasznált monográfiát Sergei Bretensson és Jay Leyda állította össze, ebből részletesen és behatóan megismerhető a Rahmanyinov életrajza. Barrie Martyn összefoglaló munkája bemutatja Rahmanyinovot, mint szerzőt, zongoraművészt és karmestert, és részletességgel foglalkozik műveivel. Richard D. Sylvester 2014-ben megjelent könyvében minden egyes románcot tárgyal, bemutatja keletkezésük körülményeit. Zenei elemzéseiben kevésbé részletes, de közöl minden kiejtést, fordítást, és behatóan foglalkozik a belőlük készült felvételekkel is.

Az orosz szakirodalomban hasonló összefoglaló jellegű mű Brjanceva könyve, mely életrajzi részletekkel párhuzamosan ismerteti Rahmanyinov kompozícióit. A fent említett művek gyakran idéznek a Zarui Apetyan által összeállított három- és kétkötetes kiadványból, az *Irodalmi életműből* (*Lityeraturnoje Naszlegyjje*), ami Rahmanyinov leveleit és megjelent írásait, valamint a vele készült interjúkat tartalmazza, és a *Visszaemlékezésekből* (*Voszpominanyija o Rahmanyinove*). Ez utóbbi a

családtagok, a kollegák, a barátok változó terjedelmű írásainak antológiája. Dolgozatom legfontosabb forrásai ezek a kötetek, segítettek megérteni Rahmanyinov viszonyát az ajánlott személyekhez (és így az ajánlásokhoz), és feltérképezni mindezen személyek egymáshoz fűződő kapcsolatrendszerét. A hálózati tudományos fejezet megírásában nagy segítségemre volt Barabási Albert-László *A hálózatok tudománya* című könyve.

III. Módszer

Értekezésemben előadói szempontból elemzem a kiválasztott románcokat, valamint megpróbálok rávilágítani az ajánlás és az adott mű közötti kapcsolatra. Ehhez elkészítettem egy összefoglaló táblázatot Rahmanyinov összes megjelent művéről, aminek egyik adatsora a dedikáció. Ez a táblázat volt a kiinduló pontja annak a hálózatnak is, amelyet a dedikált személyek közötti kapcsolatok rendszerezésével állítottam fel. Mind a 61 személyt, akinek művet ajánlott Rahmanyinov megkísértem a rendelkezésemre álló forrásokból megismerni, különös tekintettel az ismerőseik körére. A hálózat 1569 személyt és köztük 2547 kapcsolatot tartalmaz, súlyozott formában, amiben a kapcsolat erősségét az ismeretség közelsége adja.

IV. Eredmények

Az első fejezetben röviden bemutatom az orosz románc műfaját, keletkezésének történetét, stílusjegyeit. Vizsgálom, hogy Rahmanyinov életművén belül milyen szerepet tölt be a románc, és a szerző életeseményei közül melyek azok, amik befolyásolták vokális műveit. Idézetek és levélrészletek segítségével bemutatom mindazokat az élményeket, amelyek a szerzőt a románcok komponálásakor ihlették, így például a családi birtok, Ivanovka fontosságát is.

A második és harmadik fejezetben a kiválasztott románcok részletes elemzése található, az ajánlott személyek szerint csoportosítva. A második fejezetben külön alfejezet írja le a korai szerelmeknek és feleségének ajánlott románcokat. A harmadik fejezetben az előadóművészeknek szóló románcokat elemzem, és részletesen kifejtem Rahmanyinov Marietta Saginyannal és Nyina Kosiccal való kapcsolatának hatását kompozícióira. A negyedik fejezetben röviden ismertetem a hálózatban található legfontosabb személyeket, és ábrák segítségével leírom a hálózat elemzéséből nyert adatokat.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Koncertek

2017 február – Zenék képekről – kamarakonzert, Hermina Galéria – műsoron Rahmanyinov, Muszorgszkij románcok – Szabó Ferenc János zongoraművész közreműködésével

2018 március – Női sorsok – kamarakonzert-sorozat, Budapest (CEU October hall), Pécs (Művészetek és Irodalom Háza), Szarvas (Tessedik Sámuel Múzeum) – műsoron Rahmanyinov románcok – Szabó Ferenc János zongoraművész közreműködésével

2019 szeptember-november – Régi és új dalok - À la Russe – kamarakonzert sorozat, Budapest (FUGA), Szarvas (Tessedik Sámuel Múzeum) – műsoron Rahmanyinov románcok – Szabó Ferenc János zongoraművész közreműködésével

2021 május – Fiatal művészek pódiuma, koncert-felvétel a Magyar Rádió Márványtermében – műsoron Rahmanyinov: Dissonance – Szabó Ferenc János zongoraművész közreműködésével

2021 június – Liszt és Rahmanyinov dalai – kamarakonzert
a Liszt Társaság szervezésében, Magyar Tudományos
Akadémia Zenetudományi Intézet, Zenetörténeti Múzeum
– Szabó Ferenc János zongoraművész közreműködésével